

ЗЕМЛІ, ЗАБРУДНЕНІ НЕБЕЗПЕЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ

Земля, відповідно до ч. 1 ст. 14 Конституції України та ч. 1 ст. 1 Земельного кодексу України, є основним національним багатством, що охороняється державою, а тому проблема забруднення набуває дуже важливого значення.

Забруднення земель на території України становить близько 20 % всієї території, за офіційними даними на 2017 рік – це 1,1 млн. га земель [2, с. 46]. Щодо стану земель саме в Одеській області, то за інформацією Головного управління Держгеокадастру на 2018 рік забруднення земель становить 84,8712 тис. га або 2,57 % до всієї території області [3]. Тому, з метою реалізації конституційного права людини на безпечне навколишнє природне середовище і права на охорону здоров'я, ч. 3 ст. 167 Земельного кодексу України встановлює обмеження щодо використання земельних ділянок, забруднених небезпечними речовинами [4].

Взагалі, в доктрині земельного права немає єдиної думки щодо визначення поняття "забруднення земель", тому це питання є досить дискусійним. Варто зазначити думку І.О. Крассова проте, що забруднення земель – це результат погіршення якості земель внаслідок антропогенного впливу, у тому числі позбавлених родючого шару, а саме: кам'янисті поверхні, кар'єри, і характеризується появою чи збільшенням вмісту хімічних речовин або рівня радіації порівняно з їхнім значенням, що існували [5, с. 225]. Тобто, автор робить наголос на тому, що це завжди результат антропогенного впливу.

Поняття "забруднення земель" також визначається і в нормативно-правових актах. Так, у ст. 1 ЗУ "Про державний контроль за використанням та охороною земель" вказується, що забруднення земель – це накопичення в ґрунтах і ґрунтових водах внаслідок антропогенного впливу пестицидів і агрохімікатів, важких металів, радіонуклідів та інших речовин, вміст яких перевищує природний фон, що призводить до їх кількісних або якісних змін [6]. Таке ж визначення міститься і в Методиці визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства, яка затверджена Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 27.10.1997 р. Поряд із поняттям "забруднення земель" вживається "забруднення ґрунтів". Наприклад, ЗУ "Про охорону земель" визначає, що забруднення ґрунтів – накопичення в ґрунтах речовин, які негативно впливають на їх родючість та інші корисні

властивості [7]. При порівнянні цих двох понять можна дійти висновку, що при забрудненні земель шкідливі речовини залишаються на поверхні землі, а при забрудненні ґрунтів вони проникають у ґрунтовий покрив і погіршують його природні якості.

Аналізуючи поняття “забруднення земель”, можна виділити такі його ознаки: 1) нездатність земель до самоочищення та самовідновлення; 2) погіршення родючості; 3) зміна фізико-хімічних і біологічних властивостей земель; 4) різкий рівень зниження врожайності; 5) накопичення забруднювачів у рослинах і їх здатність викликати захворювання серед людей і тварин [2, с. 3].

Ч. 1 ст. 167 Земельного кодексу України визначає, що господарська та інша діяльність, яка спричиняє забруднення земель і ґрунтів понад встановлені гранично допустимі концентрації небезпечних речовин, забороняється. Поняття “небезпечна речовина” тлумачиться у багатьох нормативно-правових актах. Відповідно до ч. 1 ст. 1 ЗУ “Про об’єкти підвищеної екологічної небезпеки” від 18.01.2001 р. небезпечною речовиною є хімічна, токсична, вибухова, окислювальна, горюча речовина, біологічні агенти та речовини біологічного походження (біохімічні, мікробіологічні, біотехнологічні препарати, патогенні мікроорганізми тощо), які становлять небезпеку для життя та здоров’я людей і довкілля, сукупність властивостей речовин, внаслідок яких за певних обставин може створюватися загроза життю і здоров’ю людей, довкіллю, матеріальним і культурним цінностям [8]. А ст. 1 ЗУ «Про перевезення небезпечних вантажів» від 6.04.2000 р. небезпечними речовинами визнає речовини, що віднесені до таких класів: клас 1 – вибухові речовини та вироби; клас 2 – гази; клас 3 – легкозаймисті рідини; клас 4.1 – легкозаймисті тверді речовини; клас 4.2 – речовини, схильні до самозаймання; клас 4.3 – речовини, що виділяють легкозаймисті гази при стиканні з водою; клас 5.1 – речовини, що окислюють; клас 5.2 – органічні пероксиди; клас 6.1 – токсичні речовини; клас 6.2 – 35 інфекційні речовини; клас 7 – радіоактивні матеріали; клас 8 – корозійні речовини; клас 9 – інші небезпечні речовини та вироби [9]. Також Постанова КМУ від 17 серпня 1998 р. “Про затвердження переліку особливо небезпечних хімічних речовин, виробництво яких підлягає ліцензуванню” визначає перелік речовин, що завдають шкоду земельним ресурсам.

Тобто, можна зробити висновок, що питання забруднення земель є досить актуальним у наш час. Тлумачення даного поняття міститься як у доктрині земельного права, так і в різних нормативно-правових актах.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Попова А.О. Правова охорона земель від забруднення небезпечними речовинами в Україні: дис. ... д-ра філос. наук : 12.00.06 / Національний університет "Одеська юридична академія": Одеса, 2017. 241 с.
3. Інформація Головного управління Держгеокадастру в Одеській області (лист від 13.06.2018 № 11-15-08-6030/2-18).
4. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 року № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
5. Крассов О.И. Земельное право: Учебник М.: «Юрист», 2000. – 624 с.
6. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 року № 963-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 350.
7. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 року № 962-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 349.
8. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18.01.2001 року № 2245-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 15. – Ст. 73.
9. Про перевезення небезпечних вантажів : Закон України від 06.04.2000 року № 1644-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 28. – Ст. 222.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Годованюк А.Й.